

Urbaniseringens møder og mennesker

Migration, identitet og byudvikling i det middelalderlige og tidligt moderne Skandinavien i et arkæologisk perspektiv

Indhold

Indledning	2
Problemstilling og projektmål.....	3
State of the art	4
Materiale og metode.....	5
Delprojekterne og deres sammenhæng.....	9
Formidling af projektets resultater	13
Erfaringsopsamling/modelbygning	17
Tidsramme og oversigt over bilag	18

Indledning

I en tid, hvor en stadig større del af verdens befolkning bosætter sig i verdens byer, er der opstået en fornyet interesse for de historiske processer, der ligger bag den moderne bys udvikling.

Nærværende projekt undersøger etableringen og udviklingen af byerne i perioden 1000-1700 ved hjælp af det omfattende materiale, som er bragt til veje gennem tre store byarkæologiske projekter i Odense, København og Nya Lödöse, som gennemføres i disse år. Projekternes store skala og de nye analysemetoder, der er anvendt under udgravningerne, giver en hidtil uset adgang til at lave komparative og kontekstualiserede analyser af den middelalderlige og tidligt moderne urbaniseringsproces. Indenfor dette projekts rammer benyttes den unikke empiriske base til at skabe en mere nuanceret forståelse af sammenhænge mellem urbanisering, migration og dannelse af urbane identiteter, således som de kommer til udtryk gennem den materielle kultur.

Projektet gennemføres over en periode på 4 år med start fra 1. januar 2016 i et samarbejde mellem de tre gravende institutioner Københavns Museum (KM), Odense Bys Museer (OBM) og Statens Historiska Museer (SHM) samt deres tilknyttede samarbejdspartnere Bohusläns Museum, Göteborgs Stadsmuseum, Rio Göteborg Natur- og kulturkooperativ og Skoletjenesten. Forskningen vil ske i tæt samarbejde med Center for Urban Networks (Urbnet) ved Institut for Kultur og Samfund på Aarhus Universitet (IKS).

Udgravning af havneanlæg ved Gammel Strand, 2014. Foto: Ari Zelenko/KM.

Problemstilling og projektmål

Den fælles problemstilling i projektet handler om forholdet mellem byudvikling, migration, urban identitet og materiel kultur. Vi søger indenfor projektets rammer at give svar på følgende spørgsmål:

- a) **Hvordan kan urbaniseringen spores i den materielle kultur i de tre byer?**
- b) **Er det muligt at spore fremvæksten af urbane identiteter og livsformer i materialet fra udgravningerne?**
- c) **Hvordan bliver byen som mødested synlig i det arkæologiske materiale?**
- d) **Hvordan har migrationen og befolkningen af byerne bidraget til at forme de urbane identiteter som skabtes?**

De tre første spørgsmål forholder sig konkret til det store empiriske materiale fra udgravningerne, mens det fjerde perspektiverer undersøgelserne i forhold til den eksisterende viden på det migrationshistoriske og identitetshistoriske felt. Gennem inddragelse af aktør-netværksteori og en Latoursk tilgang til materialitet etableres analyser, der nyttiggør den stærke empiriske base ved at kortlægge materielle processer og de enkelte genstande og praksissers netværk og forskydninger.¹ Herigennem bliver det muligt at give nye og anderledes svar på de grundlæggende spørgsmål projektet stiller. På baggrund af projektets massive empiri, bliver dét, man kunne kalde en "Netværksteori 2.0", udfoldet i praksis.

Projektet vil endvidere materialisere de lokale mønstre af mobilitet og migration over kortere og længere afstande, og af mere eller mindre permanent karakter, som karakteriserede den europæiske urbaniseringsproces allerede i den førmoderne periode.² En opfattelse af migration og mobilitet som et grundvilkår for bydannelsen i den førmoderne periode lægges til grund for projektets analyser, der tillige tager udgangspunkt i en hypotese om, at alle former for kulturmøder eller social møder er med til at forme livet på dét sted, hvor mødet finder sted. Ved at tage udgangspunkt i den materielle kultur samt inddrage skriftlige kilder og naturvidenskabelige metoder bliver det muligt at komme helt tæt på de mennesker og møder, som var med til at bygge og udvikle byerne.

¹ Latour, Bruno, 2005.

² De Vries, Jan, 1984.

State of the art

Projektets problemstillinger og teoretiske grundlag bygger på tendenser indenfor henholdsvis forskning i urbanitet og urbanisering samt forskning i migration og migrationshistorie.

Indenfor urbaniseringsforskningen har man længe arbejdet med at udvikle modeller for de mekanismer, der driver urbaniseringsprocesserne. De klassiske modeller baseret på *centralsted* og *netværkssystemer* har længe stået i centrum for teoribygningen, men i de seneste år har man i byforskningen haft fokus på, hvordan systemtænkningen kan tilpasses den kompleksitet og uregelmæssighed, som præger urbaniseringen.³ I nærværende projekt vil vi løfte netværksteorien fra grundlæggende at beskæftige sig med handelsrelationer til at undersøge operative processer og kontaktmønstre på grundlag af fundmateriale og genstande. Formålet er at synliggøre individer og kollektivers møder og roller i urbaniseringen. I et aktør-netværks perspektiv (ANT) er mennesker og genstande sammenbundne i komplekse relationer og ved at studere genstandens biografi og urbane praktikers materialitet kan vi følge deres rejse til den konkrete arkæologiske kontekst, hvorfra de er udgravet.⁴

Indenfor byarkæologien har forskningen længe fokuseret på topografiske, kronologiske og magtpolitiske aspekter af byers udvikling. Og det er først i de seneste 10-15 år, at interessen for livet og menneskene i byerne for alvor er vokset frem.⁵ Ved hjælp af en teoretisk tilgang inspireret af *Agency Theory* og *Material Culture Studies*, som begge ser samspillet mellem materialitet og sociale relationer som centrale, kan arkæologiske fund, anlæg og spor efter materielle praksisser give information om tilhørsforhold, selvopfattelse og kulturelle kontakter.⁶

Ved denne tilgang er projektet associeret med en række andre forskningsprojekter, der igennem de senere år er igangsat med henblik på at forny byarkæologien og inddrage migrationshistoriske perspektiver i forståelsen, herunder Entrepot-projektet, Urban Diasporas og Urbnet. Samtidig adskiller projektet sig fra disse projekter ved også at inddrage indvandringen fra byernes opland og nærområder i analysen. Hermed etableres en anden forståelsesramme for de komplekse

³ Hohenberg & Lees 1996; Andersson et al. 2008; Schofield & Steuer 2011

⁴ Andersen, Hans 2015.

⁵ Hedwall et al 2013; Andersson 2006.

⁶ Hodder 2012; Robb 2010; Tilley 2006.

sammenhænge mellem migration, mobilitet og identitet, der bevæger sig udenfor nationalstatstænkningens snærende bånd, således som der også har været tendenser til indenfor den migrations- og identitetshistoriske forskning i de senere år.⁷

Materiale og metode

Det arkæologiske kildemateriale, som udgravningerne har frembragt, er som nævnt både omfattende og mangesidigt, ligesom det forhold, at alle fund er grundigt kontekstualiserede og indsamlet ud fra en målrettet prøvetagningsstrategi giver særligt gunstige muligheder for at applicerer ovenstående teoriapparat på materialet. De mange kontekstuelle relationer giver med inddragelse af naturvidenskabelige analyser og skriftligt kildemateriale mulighed for at spore konkrete processer eller kæder af hændelser og relationer, der giver information om migration, mobilitet, urbane møder og identiteter. I det følgende skitseres tre eksempler fra udgravningerne, som tilsammen giver et billede af metodens muligheder.

Udgravning på Rådhuspladsen, 2012. Foto: Ed Lyne, KM.

⁷ For de teoretiske argumenter for denne tendens, se bl.a. Werner, Michael og Zimmermann, Bénédicte, 2006. Se også Fossat et. al, red., 2009.

a) Smedeaffald fra Rådhuspladsen

I materialet fra Rådhuspladsen i København findes smedeaffald fra den tidlige middelalder.⁸ Ved hjælp af naturvidenskabelige analyser kan råmaterialernes oprindelse spores og kontaktveje og mobilitet indenfor faget kortlægges. Den form materialerne er ankommet til København i – som jernmalm, forarbejdet råjern eller i en mere forædlet version – fortæller om værkstedets specialisering og netværk. At der også har været behandlet andre materialer på stedet, fx bronze, fortæller yderligere om specialiseringen, hvilket, sammen med omfanget af produktionen, indikerer, at der har været behov for at rekruttere særligt uddannet arbejdskraft udefra. Den fysiske organisation af de enkelte håndværksaktiviteter giver tillige information om den overordnede organisation af byen og dens udvikling. Gennem analyser af kulturlagstilvækst og typer af konstruktioner i tilslutning til værkstedet kan man desuden aflæse, om det drejer sig om permanente eller midlertidige aktiviteter.⁹ En analyse af det omgivende husholdningsaffald giver yderligere oplysninger om datering af deponeringer og aktiviteter, som er foregået i tilknytning til produktionen. Dette giver igen mulighed for at kortlægge husholdningerne og de hverdagslige handlinger, som har været knyttet til dem. Det kan bl.a. aflæses, om husholdningen rummede tilrejsende håndværkere, ligesom der kan laves sammenlignende studier med de omgivende husholdninger. Forskelle i hverdagshandlinger, genstande og organisation af aktiviteter kan tolkes som identitetsmarkører. Analysen af smedeaffaldet i sin kontekstuelle sammenhæng med keramik, makrofossilmateriale og dyreben muliggør genskabelsen af fortællinger om urbanitet, migration og urban identitet baseret på konkrete relationer mellem mennesker, genstande, organisatoriske strukturer og tid.

⁸ Dahlström 2014; Jouttijärvi 2013.

⁹ Croix, Sarah, 2014.

Udgravning i Nya Lödöse, 2014. Foto: Markus Andersson

b) Glas- og keramikkar fra Nya Lödöse

Under udgravningerne i Nya Lödöse er fundet et omfattende materiale af glas- og keramikgenstande i forskellige husstande. Materialet viser tydeligt forskellene i konsumtion af glas- og keramikbeholdere, både når det gælder den totale mængde i husstanden, typer af beholdere og deres oprindelses- og tilvirkningssted. Dette står i kontrast til en traditionel opfattelse af en ensartet "urban genstandskultur" i tidligt moderne tid. Den videre analyse af disse fund tager udgangspunkt i en hypotese om, at konsumtionsmønstrene afspejler forskellige (kollektive) identiteter hos forskellige husholdninger, og at disse identiteter kan bunde i forskellige oprindelsessteder blandt de mennesker, som befolkede Nya Lödöse. Genstandene kan være tilvejebragt fra andre tilvirkningssteder, produceret i nærområdet i lokale traditioner eller tilvirket lokalt i byen, men i former som kopiere stilarter og kar fra andre steder.

Stavbæger fra Odense, ca. 1400. Foto: Jens Gregers Aagaard, OBM

c) Stavbægre fra Odense og deres operative kæder

Stavbægre er en importvare, og der er fundet et stort antal både hele bægre og fragmenter af bægre i udgravningen i Odense. De er alle velfunderede i den arkæologiske kontekst. Studiet af genstandens biografi eller operative kæder (*chaîne opératoire*) illustrerer den kognitive proces bag genstandene. På den måde kan vi komme tættere på aktørerne og intentionerne i kædens forskellige led:

Tilvejebringelse: Stavbægrene er produceret af nåletræ uden for Danmark. Hvor er de produceret (proveniensbestemmelse af træet)? Hvorledes og af hvem er de bragt til Odense? Er der tale om import med stavbægre som den primære vare eller er de en form for "fyld" eller biprodukt, der bringes med andre varer?

Afsætning: Er stavbægrene købt på markedet og bragt hjem til husstanden? Er der tale om et hverdagsprodukt eller en luksusvare? Hvorfor er de interessante at anskaffe?

Anvendelse: Stavbægrenes størrelse, egenskaber og fundkontekst kan fortælle, om de har været anvendt som bordtøj eller i madlavningen eller i den personlige hygiejne. De er bl.a.

fundet i affaldslag og latrin – er sidstnævnte et udtryk for deres primære anvendelse eller et spørgsmål om ”genbrug”?

Kassering: Hvorfor er de ikke brændt, men kasseret? Hvad fortæller fundkonteksten om de foregående led i kæden? Kan fundkonteksten forbindes til de, der brugte/indkøbte stavbægret? Eksempelvis: Er der i førømtalte latriners konstruktionsmåde og øvrige indhold en indikation af brugernes sociale tilhørsforhold? Er de kasserede bægre udtjente eller kasseret af andre grunde?

Delprojekterne og deres sammenhæng

Det ovenfor beskrevne fælles arbejdsprogram udfoldes nærmere indenfor en struktur bestående af en forskningsdel og en formidlingsdel. Forskningsdelen omfatter:

- a) *To Ph.d.-projekter* – forankret på OBM og KM samt IKS/Urbnet. Ph.d.-stipendiaterne vil have en del af deres pligtarbejde på museerne og ellers indgå i det inspirerende faglige miljø ved IKS/Urbnet.
- b) *Fire videnskabelige fagfællebedømte artikler*, som skrives af forfatterkollektiver sammensat af medarbejdere ved de involverede institutioner. De to ph.d.-stipendiater er deltagere i minimum et af forfatterkollektiverne hver især og de pågældende artikler vil kunne indgå i deres respektive afhandlinger.
- c) *To internationale seminarer*, der afholdes i IKS/Urbnets regi med henblik på at kvalificere projekterne og give dem akademisk udbredelse. Urbnet er vært for seminarerne og projektets internationale netværk inddrages som keynotespeakere. Seminarerne vil omfatte et åbent CfP og papers fra seminarerne kan evt indgå i publikationer vedrørende udgravningerne, som er i støbeskeen, men ligger udenfor nærværende projekt.

Formidlingsdelen udvikles på baggrund af de deltagende museers erfaringer og kompetencer på området i et nytænkende samarbejde mellem institutionerne og med inddragelse af resultaterne af det fortløbende arbejde med forskningsdelens projekter. Formidlingen af projektets resultater vil ske via:

- a) *Et mobilt formidlingslab, der udvikles indenfor projektets rammer og gør det muligt at genskabe oplevelsen af den situerede historicitet, som er et grundlæggende kendetegn ved den arkæologiske arbejdsmetode. Projektet sammenkobler elementer fra det mobile formidlingslab og Timescope, som var præsenteret i interessetilkendegivelsen.*
- b) *Undervisningsforløb og undervisningsmateriale i tilknytning til formidlingslab.*
- c) *Et samarbejde med videnskab.dk, der løbende vil tilgængeliggøre den viden som forskningsprojekterne generer til den bredere offentlighed.*

For at binde projektets dele sammen vil der i løbet af projektets fireårige periode blive afholdt seks netværksmøder. Møderne vil være centrale for vidensdeling og sammenhæng mellem projektets forskellige delelementer, som det fremgår af figur 1.

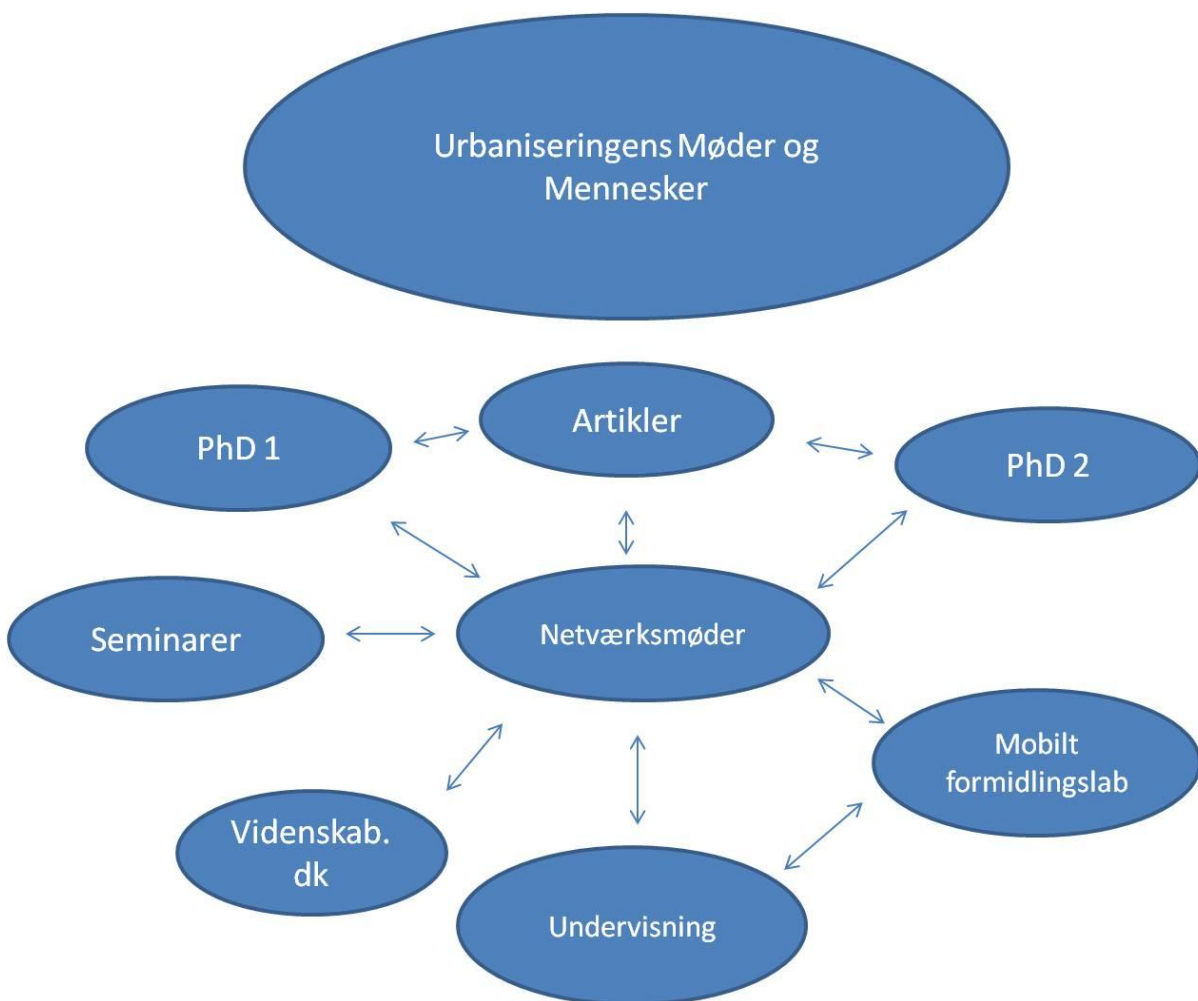

Fig. 1 – relationer mellem projekterne

Ph.d.-projekt 1

Towards the Making of a City and its Inhabitants – a study in urbanity as life form and identity in early medieval Copenhagen ved Hanna Dahlström, KM/IKS

Projektet udforsker Københavns tidlige urbanisering med fokus på de livsformer, der udviklede sig i denne proces og med udgangspunkt i det omfattende materiale fra de arkæologiske udgravninger i forbindelse med anlæggelsen af Metro Cityringen i København 2009-2014. Hypotesen er, at bymiljøer fra begyndelsen har været socialt komplekse steder med en mangfoldighed af aktører og livsstrategier. Gennem en kontekstualiseret og integreret analyse af de arkæologiske anlæg og deres materielle kultur udforskes byens indbyggere, landskaber og kontaktflader. Problemformuleringen lyder: Hvilke mennesker, aktiviteter og netværk har karakteriseret de tidlige urbaniseringsprocesserne i København? Hvordan har livsformer og identiteter koblet til det fremvoksende urbane liv set ud? Hvordan kan øget kundskab om urbanisering og urbanitet i København bidrage til den mere generelle indsigt i tidlige urbaniseringsprocesser? (Se yderligere bilag 3)

Ph.d.-projekt 2:

Odenses urbane identiteter og migrationsmønstre i perioden 1100-1500. De første skridt fra fortættet landsby til en kompleks moderne by ved Kirstine Haase, OBM/IKS

Projektet tager udgangspunkt i totaludgravningen af det område, der i dag kaldes I. Vilhelm Werners Plads og vil med afsæt i det omfattende materiale fra denne og andre udgravninger i Odenses centrum igennem de seneste år analysere følgende forhold: Hvordan manifesteres urbaniteten? Hvilke urbane identiteter eller livsformer kommer til udtryk? Hvordan har migration sat sit præg her på?

Særlig interesse vil rette sig mod byens omdannelse fra en åben bebyggelse med lav aktivitet til en tættere bebyggelse med høj aktivitet i løbet af 1300-tallet, som i forbindelse med udgravningen kan studeres nærmere gennem de omfattende fund af bebyggelse og infrastruktur. Muligheden for at besvare de opstillede hovedspørgsmål er styrket ved, at der er anvendt en bevidst strategi for de arkæologiske undersøgelser med en, for middelalderbyforskningen, usædvanlig omfattende brug af naturvidenskabelige metoder, udarbejdelsen af en detaljeret, kortbaseret database over registreringerne samt en kontekstuel baseret analyse af det arkæologiske kildemateriale.

Det teoretiske udgangspunkt for undersøgelsen baseres på tankegangen fra den *post-processuelle arkæologi*; at mennesket gennem den materielle kultur, det fysiske rum og de handlemønstre, der transformeres herigennem, giver udtryk for status, ønsket om socialt tilhørsforhold, mentalitet og normer. Det post-processuelle udgangspunkt præciseres ved hjælp af *Agency-teorien* og *Material Culture Studies*.

Konkret vil studiet analysere praktikkerne, som de til skiftende tider kommer til udtryk inden for handel og håndværk, bebyggelsesmønstre, husholdning, privat og offentligt rum samt proveniensbestemmelser af genstande og skeletmateriale. Ved at benytte den omtalte "Netværksteori 2.0" flyttes fokus fra alene at beskæftige sig med genstandene, deres oprindelse og alder til også at inddrage processerne bag deres dannelse, transport mv. (Se yderligere bilag 4.)

Artikler af forfatterkollektiver

I løbet af projektperioden udgives fire fagfællebedømte artikler i relevante nordiske og internationale tidsskrifter, for eksempel Journal of Medieval Archeology, Journal of Ethnic and Migration Studies, Journal of Urban History og European Journal of Archeology. Artiklerne vil tage udgangspunkt i de fire hovedspørgsmål for projektet, som er skitseret indledningsvist, nemlig:

- a) *Hvordan kan urbaniseringen spores i den materielle kultur i de tre byer?*
- b) *Er det muligt at spore fremvæksten af urbane identiteter og livsformer i materialet fra udgravningerne?*
- c) *Hvordan bliver byen som mødested synlig i det arkæologiske materiale?*
- d) *Hvordan har migrationen og befolkningen af byerne bidraget til at forme de urbane identiteter som skabtes?*

Hver artikel vil have et af de fire spørgsmål som hovedtema og vil gennem en række konkrete cases fra udgravningerne og med inddragelse af det fælles teoretiske udgangspunkt undersøge migration og byudvikling med vægt på den materielle kulturs udsagnskraft og anvendelsen af ANT i byarkæologisk netværksanalyse. Der er i projektet afsat midler til frikøb af i alt syv forskere fra de deltagende institutioner foruden ph.d.-stipendiater og forfatterkollektiver bag de enkelte artikler sammensættes med henblik på at sikre tværfaglighed, synergi og krydsbefrugtning på tværs af de deltagende institutioner. Ph.d.-stipendiaterne er hver især medforfatter på mindst én af artiklerne, der samtidig indgår som en del af deres respektive afhandlinger. Desuden stiller

IKS/Urbnet kontorpladser til rådighed således, at forfatterkollektiverne i løbet af projektperioden kan have fælles arbejdsplads og mulighed for at indgå i det faglige miljø omkring Urbnet. Dette vil ikke kun komme museerne til gavn, men også være med til at opfylde Urbnets forpligtelse til at opkvalificere byarkæologien i Danmark.

Artiklerne kvalitetssikres gennem fagfællebedømmelse og intern redaktion som angivet i den vedhæftede organisationsplan (bilag 1).

Netværksmøder

Som det fremgår er netværksmøderne et meget væsentligt omdrejningspunkt for projektets sammenhængskraft og den gensidige inspiration mellem de deltagende institutioner og mellem projektets forsknings- og formidlingsdele. Netværksmødernes indhold vil fra gang til gang blive tilpasset faserne i projektet, som er skitseret i den vedhæftede organisations- og tidsplan, ligesom de på skift vil foregå hos de deltagende institutioner (bilag 1).

Formidling af projektets resultater

Projektets formidlingsdel tager udgangspunkt i et ønske om, at formidlingstiltagene ikke blot skal synliggøre resultaterne af forskningen, men også give mulighed for løbende at synliggøre selve forskningsprocessen. I projektet arbejdes der med et samlet formidlingskoncept til anvendelse i byrummet og på museerne, som siden kan videreudvikles lokalt af de deltagende institutioner. Formidlingen tager udgangspunkt i oplevelse og læring gennem *en situeret historicitet*.

Den situerede historicitet, altså oplevelsen af, at andre mennesker mange hundrede år tidligere har udfoldet deres liv på de samme steder som nutidens borgere, appellerer erfaringsmæssigt til moderne menneskers historiebevidsthed. Dette gælder ikke mindst i byarkæologien, hvor tilstedeværelsen over århundreder kan aflæses i jordlag og fundmateriale, ligesom selve udgravningerne ofte foregår midt i byens myldrende liv. Formidlingen af denne situerede historicitet vil vi i projektet udvikle metoder til at genskabe. Også når udgravningerne er afsluttet.

a) Mobilt formidlingslab

Et centralt element i projekternes fælles formidling til offentligheden består i udvikling af et mobilt formidlingslab, der kan danne rammen om undervisningsforløb, offentlige præsentationer af genstande og en interaktiv digital platform, som løbende kan udfolde

projektets resultater for publikum udenfor museets rammer og på de konkrete lokaliteter, hvor udgravningerne har fundet sted. I projektet indarbejdes genstandsbaserede, digitale og personbårne løsninger. Det mobile museum er inspireret af bl.a. projektet *on.tour* ved Jüdisches Museum i Berlin, Odense Bys Museers projekt *Vidensbrønden* og Københavns Museums internationalt anerkendte installation *VÆGGEN*, hvis teknologi og koncept projektet bygger videre på.¹⁰ Det er således planen at udvikle en mindre – og mere mobil – version af *VÆGGEN* som et centralt værktøj for den stedbundne formidling. Denne beskrives nærmere i det følgende.

Selve indholdet i det mobile museum vil trække på erfaringer og koncepter udviklet under de tre udgravningsprojekter, der på forskellige måder har gjort brug af den stedsspecifikke historicitet. På Københavns Museum har man således arbejdet med formidling af metroprojektet igennem åbne udgravninger og offentlige omvisninger. På Odense Bys Museer har man arbejdet såvel konkret som strategisk med arkæologi som værdiskaber.¹¹ Og i Nya Lödösa har man på inddraget borgerne og det omgivende samfund i udgravningerne gennem flere platforme.¹²

Anvendelse: Det mobile museum vil både kunne anvendes on-site ved tidligere eller igangværende udgravningslokationer, men kan også anvendes til fx formidling på skoler, plejehjem, stationer, storcentre eller på andre lokaliteter, hvor museerne og deres partnerinstitutioner ønsker at formidle og skabe en dialog med borgerne om kulturarven og arkæologiens betydning. De værktøjer, som udvikles til det mobile formidlingslab kan også i perioder ”trækkes hjem” hos de deltagende institutioner eller indtænkes i individuelle og fælles udstillinger og displays.

Det mobile formidlingslab vil være af særlig betydning for Københavns Museum, der i de kommende år står foran en lukkeperiode, mens man flytter museet til nye lokaler centralt i København.

¹⁰ Læs mere om *VÆGGEN* på www.vaeggen.dk

¹¹ Om dette, se: <http://kulturarvsomvaerdi.dk/>

¹² <http://www.stadennyalodose.se/>

Den mobile version af Digital Wall, El Paso, februar 2015. KM var konsulenter på projektet, som er en videreudvikling af den københavnske VÆG. På grund af KMs intellektuelle ejendomsret til VÆGGEN kan løsningen etableres forholdsvis enkelt i DK.

Foto: Jakob Ingemann Parby

Mobil VÆG: Formidlingslab'ets digitale del vil bestå af en 75" touchskærm monteret som på ovenstående foto, hvilket gør det muligt at transportere skærmen ved hjælp af en normal flyttebil. Skærmen giver brugerne adgang til et bylandskab i 2D/3D, der kombinerer visuelle elementer fra forskellige tidsperioder og gør det muligt at opleve bestemte bydele, gadeforløb eller pladser i de tre byer i tidligere tider. Gennem en digital undergrund, der udvikles specifikt til projektet kan brugerne desuden gå på opdagelse i fundmaterialet og gennem simpel touchaktivering følge genstandenes biografier og operative kæder på landkort. Derved opnås indsigt i projektets forskningsresultater og i den arkæologiske arbejdsproces. Den københavnske version kan baseres på det bylandskab, som allerede er udviklet til VÆGGEN, mens der udvikles mindre digitale bylandskaber til Odense og Göteborg, som installationen vil kunne skifte til afhængig af placering og brug. (Budgetrammen tillader ikke et "fuldt landskab" som VÆGGENs.) Materialet gøres samtidig tilgængeligt online via de deltagende institutioners hjemmesider eller via www.væggen.dk

Mock-ups af brugeroplevelsen i det beskrevne undergrundsunivers, der udover konkrete fund fra udgravningerne evt også kan lege med andre typer "undergrund" i betydningen subkulturer.

Grafisk Design: Spild af Tid Aps.

b) Undervisning og undervisningsmateriale

Til denne visuelle, touchbaserede umiddelbare interaktion føjes i projektet en tilstedeværelse af arkæologisk og undervisningsfagligt personale. Disse vil i tilknytning til

den digitale platform gennemføre undervisningsforløb samt give adgang til at publikum selv kan få oplevelsen af at håndtere arkæologiske fund og på andre måder få en lærings- og erfaringsoplevelse, der fokuserer på stedets og materialitetens betydning for forståelsen af forandringsprocesser og urbane identiteter. I læringsforløbene indtænkes eksempler på materialitetens betydning for aktuelle urbane fællesskaber og identiteter. Hvad vil det sige at være københavnere, odenseanere eller göteborgere? Og hvordan kommer dette til udtryk gennem de genstande, vi omgiver os med og den historie, de rummer? Hvilke genstande omgiver vi os med i dag, som fortæller en historie om mobilitet og organisatoriske og materielle netværk på samme måde som de arkæologiske fund?

Undervisningsforløbet understøttes gennem udvikling og udgivelse af et undervisningsmateriale i såvel trykt som digital form, der vil kunne tilgås via de deltagende institutioners websites.

c) *Samarbejde med videnskab.dk*

Projektdeltagerne har indgået en tentativ aftale med videnskab.dk om i fællesskab at udvikle en række artikler, som målrettes den bredere offentlighed, som herigennem indvies i projektets resultater. Det materiale som skabes gennem samarbejdsaftalen vil projektets institutioner også kunne benytte i undervisningsmateriale samt på andre platforme. (Se oplæg til samarbejdsaftale i bilag 6).

Erfaringsopsamling/modelbygning

Vidensdeling omkring projektets delelementer og overordnede sigte vil ske gennem samarbejdet med videnskab.dk samt det afsluttende seminar. Desuden vil en samlet fremlæggelse af erfaringer i forhold til samtænkning af forskning og formidling samt de konkrete formidlingsløsninger ske i artikelform i Danske Museer eller lignende fagligt tidsskrift samt i en række workshops på de deltagende institutioner efter projektets afslutning. De deltagende institutioner kan hver for sig benytte og evt tilpasse de udviklede formidlingskoncepter til lokale løsninger.

Tidsramme:

Projektet planlægges som et fireårigt projekt med start 1. januar 2016 og afsluttende evaluering og seminar i december 2019.

Bilag:

Bilag 1: Organisationsstruktur, tidsplan samt CV for projektleder og hoveddata for projektdeltagere.

Bilag 2: Budget

Bilag 3: Projektbeskrivelse Ph.d. 1

Bilag 4: Projektbeskrivelse Ph.d. 2

Bilag 5: Litteraturliste

Bilag 6: Udkast til samarbejdsaftale med videnskab.dk

Dato: 2. marts 2015

Museumsdirektør Lene Floris, Københavns Museum